

Äntligen verkstad!

Inflytande på riktigt – nationellt möte mellan elever, pedagoger och chefer

Barnkonventionen är lag, unga ska ha inflytande över sånt som rör dem, och nu söker många kommunala kulturskolor sätt att arbeta för elevers inflytande. Det behövs för att uppfylla lagen, för att kulturskolorna ska vara relevanta – och så är det bra i sig. Men vad kan lärarna göra? På en konferens i Stockholm gavs några svar.

TEXT & FOTO DAVID BERJLUND

Kultur- och musikskolorna i Sverige är kommunala, men de möts i Kulturskolerådet. De driver just nu ett nationellt projekt om elevinflytande, och inom det hölls i höstas konferensen Knutpunkten – efter den nybildade nationella elevföreningen KNUT. Där undersökte ett åttiotal elever, pedagoger och chefer tillsammans hur man kan öka ungas inflytande.

Barnkonventionen är lag, elever vill vara med och bestämma – men vad spelar de vuxna för roll? Ett svar blev tydligt precis i början av konferensen: alla bjöds in att skriva diskussionsfrågor till en övning, men nästan bara vuxna klev fram. Ett omtag, med gruppsamtal och mer tid, gav bättre förutsättningar för ungas deltagande.

Former och metoder spelar alltså roll, sedan skiftar de förstås från plats till plats, och beror på vad inflytandet gäller. Kulturskolor har elevråd, gör enkäter och ordnar demokratidagar. Det kan gälla inflytande i undervisningen – i Stockholm arbetar några kulturskolelärare med en form, inspirerad av Critical Response Process, där elever får respons av varann, för att hitta sitt eget uttryck och göra det på egna villkor – och i förlängningen vara med och forma kulturen.

I Umeå är elevföreningen remissinstans i kommunen och kulturskolan har en strategi för elevinflytande. Där är personalens kompetens det centrala, säger chefen Beatrice Hammar:

– Vi har grundutbildning i barnkonventionen för alla, lärares arbete med inflytande är en fråga i resultat- och utvecklingssamtalen, och kollegiet

Beatrice Hammar, chef för Kulturskolan i Umeå, tillsammans med läraren Karolina Baptista de Miranda.

”Vi har fått stöd av vuxna för att starta processen, men tanken är att vi ska bli självgående.”

Claudia Ingrao (i mitten) är med i styrelsen i den nationella elevföreningen KNUT, här i en gruppdiskussion under konferensen Knutpunkten.

ska avsätta tid för att ge varann feedback om detta.

Viktigast, säger hon, är förhållningssättet, att visa att man ser och bryr sig. Men det stöds av former och strategi.

Ska det vara inflytande ska det vara på riktigt, säger många – låtsas inte! Vuxna måste bestämma en hel del, och sätta ramarna. Det är de som kan forma miljöer och mötesplatser där elever kan hitta varann och kliva fram, och deras stöd behövs.

Claudia Ingrao sitter i styrelsen för elevföreningen KNUt.

– Vi har fått stöd av vuxna för att starta processen, men tanken är att vi ska bli självgående. Eller så visar det sig att vi bestämmer oss för att KNUt fyller sin funktion på bästa sätt genom att upprätthålla ett tätt samarbete med den vuxna världen, det återstår att se!

Just för att vuxna har mer makt behöver man insikt om det, och sätt att stiga tillbaka.

Under konferensens andra dag blev en elev riktigt tydlig: »Många lärare tror verkligen att de vet vad barn vill. Sluta tro det! Ni har mycket erfarenhet, men ... det vet ni inte.«

Så hur ska elevernas röster höras?

Mia Petersson jobbar i Tranemo kulturskola, med teater och som elevrådsstöttare.

– Jag satte igång elevrådet, fixade ett rum och lite budget, och jag är där som stöd. Men sedan måste jag backa.

Det är kanske det svåraste. Engagerade pedagoger, som ser eleverna, vill gärna tro att de vet. Camilla Freedman arbetar med inflytandefrågor på Kulturskolerådet, hon känner igen detta, men vänder på det: pedagogens roll är att möta eleven någonstans på bron mellan elev- och vuxensidan.

– Var mötet ska ske måste bero på elevens behov, och då är det ju just för att pedagogen har sin kompetens som man kan möta eleven. Det kräver mycket, men det kan ju pedagogerna! ■

Camilla Freedman, t v, arbetar på Kulturskolerådet, bland annat med frågor om elevinflytande.

”Jag är där som stöd, men sedan måste jag backa”, säger Mia Petersson, t h, teaterlärare i Tranemo kulturskola.

Inflytande över sitt eget skapande

Hur underlättar man för sina kulturskoleelever att hitta sitt eget uttryck? I Kulturskolan Stockholm arbetar Helena Sivsdotter Söderman och andra med inspiration från metoden Critical Response Process, som siktar just på detta. Det handlar om skapande och inflytande – för läraren blir det en utmaning att avstå makt.

TEXT & FOTO DAVID BERJLUND

Tänk dig en grupp kulturskoleelever, inte nybörjare, som möts tillsammans med en lärare, för att – var och en – visa eller spela något de förberett. En målning, ett musikstycke, kanske en koreografi. De har funderat på vad de vill uttrycka, kanske är det något man är osäker på – ska det vara vibrato här eller inte? – eller kanske vill man veta om en subtil betoning hörs. Och så spelar eller visar alla upp sitt.

– De andra vet att de ska lyssna eller titta aktivt, och sedan är deras första uppgift att lyfta fram något positivt, var och en, berättar Helena Sivsdotter Söderman.

– Och så frågar den som framfört något: fick jag fram den där höjdpunkten, eller nyansen, eller diminuendot? Och då får de andra svara.

Helena undervisar på såväl SMI som Kungliga Musikhögskolan, men det hon nu berättar om sitt arbete inom Kulturskolan Stockholm, och ett sätt att arbeta inspirerat av den amerikanska koreografen Liz Lermans metod Critical Response Process.

”Vi lärare kan ha jättesvårt att ställa öppna frågor, vi sitter med så mycket värderingar”, säger Helena Sivsdotter Söderman, lärare på Kulturskolan Stockholm Kungsholmen/Norrmalm, Kungliga musikhögskolan och SMI.

”...det gäller att balansera, så att eleven behåller och får utveckla den förmåga att uttrycka sig konstnärligt som kanske fanns där från början.”

Helena betonar att det hon gör är inspirerat av metoden – den är relativt strikt – och säger att det syftar till att väcka elevernas lyssnande, för att de ska hitta sitt eget uttryck, med hjälp av andra elever.

Responsen till den som spelar eller visar upp något börjar alltså alltid med något positivt, och sedan är det viktigt att ställa öppna frågor. Om lyssnaren tycker att musiken blev väldigt stark säger man kanske snarare »vad har du för idéer om dynamiken?».

– Då kanske eleven som spelade svarar »jag är jättenöjd med dynamiken». Den som frågade har inte riktigt fått svar, men en fråga har väckts, och då kanske den som spelade frågar tillbaka, »har du någon åsikt?«, och den som responderar kan säga att »jo, du skulle kunna ta ner dynamiken något». Och här skulle läraren kunna lyfta en fråga kring akustik – hur tänker ni om dynamiken i ett rum utan efterklang kontra ett med stor efterklang?

Idén är alltså inte att någon ska förändra någon annans uttryck, tvärtom: att spegla, öppna upp samtal, erbjuda andra ögon och öron på någons verk. Hur man förvaltar den responsen bestämmer man själv. Kanske blir man nöjd: »Det ska vara lite väl starkt!». Makten och tolkningsföreträdet ligger hos eleven, det understryker Helena.

– Sedan kan den som har spelat berätta vad den har fått med sig. Det kan vara nyttigt att sätta ord på det, och det blir ett sätt att visa att man fick något av de andra.

Det här handlar om konstnärlig utveckling, men också om inflytande, över det närmaste, mest personliga – och faktiskt också över konsten och traditionen. Man hittar sitt sätt att tolka, med hjälp av andras lyssnande och seende. På köpet får man språk för det man gör, kanske nytt språk – den som spelar piano kanske responderar på en bildelevs verk med andra termer än i målargruppen.

Men för att våga släppa in någon behövs tillit. Läraren behöver bygga trygghet i gruppen, genom att

Mia Petersson, teaterlärare från Tranemo kulturskola, i samtal under konferensen Knutpunkten.

själv vara inkluderande, och det är en lång process, säger Helena, det handlar mycket om att släppa värderandet och jobba med öppna frågor snarare än omdömen. Inte helt lätt, men rimligt och logiskt, om man tror eleven om att ha förmågan.

Det är klart att Helena ibland visar sina idéer, och att de lyssnar på hur andra gör. Och det är klart att läraren har mycket att lära ut, och eleven ofta har mycket att lära.

– Men man kan ha ett uttryck redan, även om man behöver hjälp med tekniken. Om då en elev, som lärt sig lite gitarr på egen hand och faktiskt har ett jäkla uttryck, kommer till en undervisning där man inte lyssnar in eleven är risken stor att hen känner ”jag kan visst ingenting, jag trodde jag kunde”. Så det gäller att balansera, så att eleven behåller och får utveckla den förmåga att uttrycka sig konstnärligt som kanske fanns där från början.

I grunden handlar det om ett förhållningssätt, om relationen mellan lärare och elev – kanske

om att lita på att eleven har ett uttryck som man kan hjälpas åt att hitta. Metoden de jobbar med etablerar den synen, och påverkar gruppens hela process.

– Vi har kört det länge med en grupp, de är inne i det, nu är de där att de direkt ger respons. Och de är helt fantastiska! Säger saker jag inte tänkte på, kommer med nya öron och erfarenheter.

Att arbeta utifrån Critical Response Process ger alltså eleven makt över sitt eget uttryck, det ger gruppen sätt att ge varandra respons, och det ger läraren redskap för att släppa maktrollen. Det kan behövas, för det är inte alltid lätt.

– Jag har gjort det här med lärare som är otroligt bra, de bästa pedagogerna, och ... de har åkt dit. Och jag med, säger Helena.

– Vi kan ha jättesvårt att ställa öppna frågor. Vi sitter med så mycket värderingar, så den här metoden behöver tränas. Det är ingen quick fix, tillit, lyssnande och långsiktighet är några av ledorden. ■